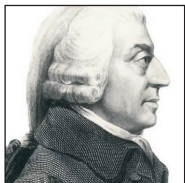

[in nuce]

*Colecția de față adună
fragmente „veșnic verzi”
din cultura umanității,
împletind discursuri din artă,
literatură, științe sociale și
religie care constituie, dincolo de
renumele auctorial și de valoarea
pentru fiecare domeniu în parte,
pilde ale înțelepciunii
tuturor vremurilor.*

Adam Smith

(1723-1790) este părintele gândirii economice moderne. În

volumul de față au fost culese câteva dintre cele mai importante pagini din lucrarea care a marcat începuturile disciplinare ale unui domeniu pentru care astăzi se acordă Premiul Nobel, dar și paragraful care oferă cititorului o explicație sintetică a conceptului pentru care autorul va rămâne în istorie: *mâna invizibilă*. Chiar dacă unele concepte-cheie ale teoriei gânditorului scoțian par depășite, în esență observațiile și explicațiile sale privitoare la natura economică a socialului rămân cât se poate de subtile și convingătoare, reprezentând tot atâtea pietre de temelie ale teoriei științelor sociale.

*adam.
smith*
avuția națiunilor

WEALTH OF NATIONS

Adam Smith

Copyright © 2010 Editura **ALL**

AVUȚIA NAȚIUNILOR

Adam Smith

Copyright © 2010 Editura **ALL**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SMITH, ADAM

Avuția națiunilor / Adam Smith;

trad.: Martin Zick. - București: editura ALL, 2010

Editura ALL, 2010

ISBN 978-973-571-976-0

I. Zick, Martin (trad.)

33

Toate drepturile rezervate Editurii **ALL**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside

Romania, without the written permission of **ALL**,

is strictly prohibited.

Copyright © 2010 by **ALL**.

Editura **ALL**:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Departamentul distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi la:

comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactor:

Viorel Zaicu

Design copertă:

Alexandru Novac

avuția națiunilor

1776

DESPRE DIVIZIUNEA MUNCII

Cele mai mari îmbunătățiri ale forțelor productive ale muncii, ca și cea mai mare parte a abilităților, priceperii și judecății cu care aceste sunt orientate sau aplicate, par să fie efectele diviziunii muncii.

În mersul general al societății efectele diviziunii muncii vor fi mai ușor de înțeles dacă ne gândim la modul în care operează în anumite manufacturi. Se presupune în general că diviziunea este dusă cel mai departe în cazurile cele mai banale; poate că nu este dusă cu adevărat mai departe decât în altele de importanță mai mare, dar în acele manufacturi banale destinate satisfacerii nevoilor mărunte ale unui mic număr de oameni numărul lucrătorilor este în mod necesar redus, iar cei angajați în diferite etape ale procesului pot fi strânși adesea în același atelier, putând sta dintr-odată sub privirile unui supraveghetor. Dimpotrivă, în manufacturile mari, destinate satisfacerii nevoilor importante ale unui număr mare de oameni, fiecare etapă a procesului presupune un număr de muncitori atât de mare, încât este imposibil ca toți să fie strânși în același atelier. Rareori putem vedea dintr-odată mai mulți muncitori decât cei angajați într-o singură etapă de activitate. Așadar, chiar dacă în astfel de manufacturi munca poate fi divizată cu adevărat într-un număr

mult mai mare de părți decât se întâmplă într-o manufactură de o natură mai mărunță, diviziunea nu este deloc atât de evidentă, și în consecință a fost observată mai puțin.

Să luăm așadar un exemplu dintr-o manufactură absolut banală, dar una în care diviziunea muncii a fost observată adesea – aceea a acelor cu gămălie; un muncitor neînvățat cu această treabă (pe care diviziunea muncii a transformat-o într-o ocupație distinctă) și neobișnuit cu mecanismele utilizate pentru aceasta (a căror inventare a fost prilejuită probabil tot de diviziunea muncii) ar reuși poate, străduindu-se din răspuțeri, să facă un ac pe zi; cu siguranță nu ar putea face 20. Dar, așa cum se lucrează astăzi, nu numai că întreaga muncă este specializată, dar este și divizată în mai multe etape, dintre care cele mai multe sunt de asemenea specializate. Un muncitor trage sârma, un altul o îndreaptă, al treilea o taie, al patrulea o ascute, iar al cincilea o presează pentru a obține capul; obținerea capului presupune două sau trei operațiuni distincte; ca să zicem așa, este o operațiune specială, pe când șlefuirea lor este o alta; o altă operațiune este aceea de a le ambala în hârtie. Astfel, importanta acțiune de a produce un ac este divizată în aproximativ 18 operațiuni distincte, care, în anumite manufacturi, sunt executate fiecare de altă pereche de mâini, cu toate că în unele un singur om execută două sau trei. Am văzut o mică manufactură de acest tip în care erau angajați numai 10 oameni,

câțiva dintre ei fiind nevoiți așadar să facă două sau trei operațiuni. Dar, cu toate că erau foarte săraci, deci neacomodați cu instrumentele necesare, atunci când se străduiau puteau produce peste șase kilograme de ace într-o zi. Într-o jumătate de kilogram intră aproape patru mii de ace de mărime potrivită. Prin urmare, cei zece oameni puteau produce într-o zi până la 48 de mii de ace într-o zi. Deci, cum fiecare persoană face a zecea parte din 48 de mii, se poate considera că fiecare face patru mii opt sute de ace într-o zi. Însă dacă ar fi trudit fiecare separat și independent, fără ca vreunul dintre ei să fie antrenat pentru acest tip de acțiune, cu siguranță nu ar fi putut face doisprezece ace într-o zi; poate nici măcar unul. Altfel spus, cu siguranță nici a două sute patruzecia parte, poate nici a patru mii opt suta parte din ceea ce pot produce ca urmare a unei diviziuni adecvate a muncii și a combinării diferitelor operațiuni.

În fiecare meserie sau manufactură efectele diviziunii muncii sunt similare cu cele din această banală întreprindere; totuși, în multe dintre ele munca nu poate fi împărțită prea mult, și nici redusă la o atât de mare simplitate a operațiunilor. Însă, în măsura în care poate fi aplicată, diviziunea muncii prilejuiește în fiecare meserie o creștere proporțională a forțelor productive de muncă. Separarea diferitelor ocupații și branșe pare să fi avut loc ca urmare a acestui avantaj. La rândul ei, și această împărțire este dusă mai departe în țările

care se bucură de un înalt nivel al industriei și progresului; ceea ce face un singur om într-o stare primitivă a societății reprezintă munca multora într-o stare mai avansată. În fiecare societate avansată fermierul nu este în general decât fermier, iar meșteșugarul este doar meșteșugar. Munca necesară pentru producerea oricărui obiect de manufactură este aproape întotdeauna divizată între mai multe perechi de mâini. În fiecare ramură a manufacturării țesăturilor și pânzelor, de la producătorii de in și lână, până la înălbitori și călcători, vopsitori și piuari, sunt implicate foarte multe operațiuni. Într-adevăr, natura agriculturii nu permite atât de multe împărțiri ale muncii, și nici o separare atât de clară a unei operațiuni de alta, cum se întâmplă în manufacturi. Este imposibil să separăm pe de-a-ntregul treaba crescătorului de animale de cea a cultivatorului de porumb, așa cum treaba dulgherului este separată de cea a fierarului. Torcătorul este întotdeauna o altă persoană decât țesătorul, dar plugarul, cel care grăpează, cel care însămânțează și cel care culege porumbul sunt adesea aceeași persoană. Prilejul pentru aceste munci diferite ivindu-se în perioade diferite ale anului, este imposibil ca un singur om să fie angajat în mod constant în fiecare dintre ele. Imposibilitatea realizării unei astfel de separări complete a diferitelor etape ale muncii din agricultură este probabil motivul pentru care îmbunătățirea forțelor productive din această meserie nu ține întotdeauna pasul cu progresele

realizate în manufacturi. Este drept, națiunile cele mai înstărite își depășesc vecinii, atât în agricultură cât și în manufactură; dar ele se disting de obicei mai mult prin superioritatea în cel de-al doilea domeniu decât prin cea din primul. Pământurile lor sunt în general mai bine cultivate și, dat fiind că sunt muncite mai bine și se cheltuiește mai mult cu ele, produc mai mult în raport cu fertilitatea naturală a solului. Dar această superioritate a producției este rareori mult mai mare în raport cu superioritatea muncii și a cheltuielilor. În agricultură munca dintr-o țară bogată nu este întotdeauna mai productivă decât cea dintr-o țară săracă; sau, cel puțin, nu este niciodată atât de superioară ca productivitate cum este în manufacturi. Prin urmare, porumbul dintr-o țară bogată nu va ajunge întotdeauna – la același nivel de calitate – pe piață mai ieftin decât cel dintr-o țară săracă. La același nivel de calitate porumbul din Polonia este la fel de ieftin ca cel din Franța, indiferent de bogăția mult mai mare și de progresele făcute în această țară. În toate provinciile care îl cultivă porumbul din Franța este la fel de bun, și în mai toți anii are aproape același preț cu cel din Anglia, cu toate că, în privința bogăției și progresului, Franța s-ar putea să fie inferioară Angliei. Totuși, terenurile cu porumb din Anglia sunt mai bine cultivate decât cele din Franța, și se spune că cele din Franța sunt mult mai bine cultivate decât cele din Polonia. Dar, cu toate că țara săracă, indiferent de inferioritatea culturilor, poate, într-o anumită

măsură, să concureze cu cea bogată în privința calității și prețului scăzut al porumbului, nu poate avea pretenții la o astfel de concurență în domeniul manufacturilor; cel puțin nu în privința acelor manufacturi adecvate solului, climatului și situației țării bogate. Mătăsurile din Franța sunt mai bune și mai ieftine decât cele din Anglia, pentru că manufacturile de mătase, cel puțin în condițiile taxelor mari pentru importul de mătase brută, nu sunt atât de adecvate climatului din Anglia cum sunt celui din Franța. Dar uneltele și lânăturile din Anglia sunt mai presus de orice comparație cu cele din Franța, și mult mai ieftine la același nivel de calitate. Se spune că în Polonia există puține manufacturi în afara celor inferioare înjghebate în gospodăria, fără de care nicio țară nu poate subzista.

Această creștere foarte mare a cantității de muncă pe care, dată fiind diviziunea muncii, sunt capabili să o facă aceiași oameni este posibilă datorită unor circumstanțe diferite: mai întâi creșterea îndemnării fiecărui muncitor; apoi, economiei de timp pierdut în general cu trecerea de la munca de un tip la cea de alt tip; în sfârșit, inventării multor mașini care ușurează și scurtează munca, permițând unui singur om să facă munca mai multora.

Mai întâi, creșterea îndemnării muncitorului sporște cantitatea de muncă pe care acesta o poate depune; iar diviziunea muncii, reducând fiecare activitate la o anumită operațiune simplă, și făcând din aceasta

singura ocupație a vieții lui, sporește în mod necesar dexteritatea muncitorului. Sunt sigur că un fierar obișnuit, care, deși este învățat să mânuiască ciocanul, nu face cuie în mod frecvent, cu greu va reuși, atunci când va fi obligat să încerce, să facă două sau trei sute de cuie într-o zi, și acelea foarte proaste. Un fierar care face cuie în mod frecvent, dar a cărui principală îndeletnicire nu a fost aceea de a face cuie, rareori poate face, cu o strădanie deosebită, mai mult de opt sute sau o mie de cuie într-o zi. Am văzut câțiva băieți de nici douăzeci de ani care nu au făcut niciodată altceva decât cuie, și care, atunci când se străduiau, puteau face fiecare aproape două mii trei sute de cuie într-o zi. Fabricarea unui cui nu este, totuși, cea mai simplă operațiune. Aceeași persoană mănuieste foalele, ațâță focul după nevoie, încălzește fierul și forjează cuiul; pentru forjarea capului trebuie să schimbe uneltele. Diferitele operațiuni în care este împărțită fabricarea unui cui sau a unui nasture metalic sunt toate mult mai simple, iar îndemânarea unui om care nu face decât asta în viață este de obicei mult mai mare. Rapiditatea cu care unele operațiuni din aceste manufacturi sunt realizate o depășește pe cea cu care cineva care nu a văzut cum se lucrează își imaginează că ar putea lucra mâinile unui om.

În al doilea rând, avantajul obținut prin economisirea timpului pierdut de obicei cu trecerea de la o muncă la alta este mult mai mare decât ne-am putea imagina la prima vedere. Este imposibil să treci rapid

de la o muncă la alta, care se desfășoară în alt loc și cu unelte diferite. Un țesător de la sat, care cultivă un teren mic, trebuie să consume destul de mult timp cu trecerea de la război la teren, iar de la teren la război. Când două munci sunt făcute în același loc pierderea de timp este, fără îndoială, mult mai mică. Totuși, chiar și în acest caz, ea este considerabilă. În mod normal, un om zăbovește puțin atunci când trece de la o muncă la alta. Când se apucă de prima este rareori foarte dornic și însuflețit; mintea nu-i stă acolo, cum se spune, și o vreme mai degrabă își face de lucru decât lucrează cu adevărat. Obiceiul târăgănării și al detașării lenevoase, care este natural, sau mai degrabă deprins de fiecare muncitor de la sat care este obligat să-și schimbe munca și uneltele la fiecare jumătate de oră, și să lucreze în douăzeci de feluri aproape în fiecare zi, îl face pe acesta să fie încet și leneș, incapabil de o muncă susținută, chiar dacă împrejurările cer grabă. Prin urmare, independent de gradul lui de îndemânare, această cauză reduce considerabil cantitatea de muncă pe care este capabil să o depună.

În al treilea rând, și ultimul, fiecare trebuie să fi observat câtă muncă este ușurată și scurtată prin apelul la mașinăria potrivită. Nu mai sunt necesare exemple. Voi menționa prin urmare doar că inventarea tuturor acestor mașini prin care munca este ușurată și scurtată atât de mult pare să se fi datorat la început diviziunii muncii. Este mult mai probabil ca oamenii să descopere

căi mai ușoare și mai iscusite pentru realizarea oricărui obiect atunci când întreaga lor atenție este îndreptată spre acel singur obiect decât atunci când este răspândită către o mulțime de lucruri. Dar ca urmare a diviziunii muncii întreaga atenție a fiecărui om ajunge să fie direcționată în mod natural spre un obiect foarte simplu. Așadar, este firesc să ne așteptăm ca unul sau altul dintre cei angajați în diferite sectoare ale muncii să găsească repede căi mai ușoare și mai iscusite pentru a-și face treaba, oriunde natura acesteia permite o astfel de îmbunătățire. O mare parte a mașinilor utilizate în manufacturile în care munca este mai împărțită au fost la început invenții ale oamenilor de rând, care, fiind angajați în operațiuni foarte simple, și-au îndreptat în mod firesc gândurile spre găsirea unor căi mai ușoare și mai iscusite de a le înfăptui. Oricine a umblat în mod obișnuit prin astfel de manufacturi trebuie să fi văzut în mod frecvent mașini foarte drăguțe, inventate de astfel de muncitori pentru a înlesni și grăbi partea de muncă a fiecăruia. La primele motoare cu ardere era nevoie în mod constant de un băiat care să deschidă și să închidă alternativ comunicarea între cazan și cilindru, după cum pistonul urca sau cobora. Unul dintre acești băieți, căruia îi plăcea să se joace cu tovarășii lui, a observat că, dacă leagă un fir de mânerul valvei care deschidea respectiva comunicare de o altă parte a mașinii, valva se deschidea și se închidea fără ajutorul lui, ceea ce îi lăsa libertatea de a se distra cu tovarășii de joacă. Una

dintre cele mai mari îmbunătățiri aduse acestei mașini de la inventare încoace a fost așadar descoperirea unui băiat care voia să se scutească de muncă.

Însă cu siguranță nu toate îmbunătățirile aduse mașinilor sunt invenții ale celor care au avut ocazia să folosească acele mașini. Multe îmbunătățiri au fost realizate de ingeniozitatea celor care fabricau mașinile, atunci când voiau să le facă să devină obiectul unei anumite afaceri; iar unele au fost realizate de cei care se numesc filosofi sau oameni ai speculației, a căror treabă nu este aceea de a împlini ceva, ci de a observa fiecare lucru, și care, dată fiind preocuparea, sunt adesea capabili să combine puterile celor mai depărtate și neasemănătoare obiecte. În progresul societății filosofia sau speculația devine, ca orice altă ocupație, principala sau singura treabă și activitate a cetățenilor dintr-o anumită clasă. De asemenea, la fel ca în cazul oricărei alte ocupații, este împărțită într-un număr mare de sectoare, fiecare dintre acestea dând de lucru unei anumite adunături sau clase de filosofi; iar această împărțire a activității în filozofie, ca și în toate celelalte domenii, îmbunătățește abilitățile și economisește timp. Fiecare individ devine mai priceput în sectorul lui, în ansamblu este depusă mai multă muncă și astfel cantitatea științei este crescută considerabil.

Enorma multiplicare a producției tuturor acestor activități, ca urmare a diviziunii muncii, este cea care, într-o societate bine guvernată, dă prilejul extinderii

bogației până la oamenii din cele mai de jos pături. Fiecare muncitor are o cantitate mare din propria muncă de care se poate dispensa, dincolo de nevoile proprii; și fiecare alt muncitor fiind în exact aceeași situație, el este capabil să schimbe o mare cantitate din propriile bunuri pentru o mare cantitate sau, ceea ce revine la același lucru, pentru prețul unei mari cantități a celorlalți. El le furnizează din abundență ceea ce le trebuie, iar ei îl aprovizionează la fel de suficient cu ceea ce îi trebuie lui, așa încât în toate păturile societății se răspândește o abundență generală.

Uitați-vă la condițiile de viață ale celui mai obișnuit meșteșugar sau muncitor cu ziua dintr-o țară înfloritoare și vă veți da seama că numărul oamenilor a căror hărnicie a contribuit – chiar dacă într-o mică măsură – la oferirea acelor condiții depășește orice putere de calcul. De exemplu, indiferent cât de grosolană și ordinară ar fi, haina de lână care îl acoperă pe muncitorul cu ziua este produsul eforturilor asociate ale unei mari mulțimi de muncitori. Păstorul, sortatorul, pieptănătorul sau dărăcitorul, vopsitorul, ungătorul, torcătorul, țesătorul, croitorul și mulți alții trebuie să își unească activitățile pentru a încheia chiar și acest produs primitiv. În afară de asta, mulți comercianți și cărauși au fost angajați în transportul materialelor de la unii dintre acești muncitori la alții, care adesea trăiesc în zone foarte îndepărtate. A fost nevoie în special de comerț și navigație, de constructori de nave, marinari, pânzari,

frânghieri, care au muncit pentru a aduce la un loc diferitele substanțe folosite de vopsitor, care adesea vin din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Și ce varietate de muncă este necesară pentru a produce uneltele celui mai neînsemnat dintre acești muncitori! Ca să nu vorbim despre mașini mai complicate, cum ar fi nava marinarului, piua dârstarului sau chiar războiul țesătorului, să luăm în calcul doar varietatea muncii necesare pentru crearea unei mașini simple, foarfecele cu care ciobanul tunde oile. Minerul, constructorul furnalului pentru topirea minereului, tăietorul de cherestea, arzătorul cărbunelui folosit în topitorie, cărămidarul, zidarul, oamenii care stau lângă furnal, mecanicul, forjorul, fierarul – toți trebuie să-și pună împreună priceperea pentru a produce foarfecele. Dacă ar fi să examinăm în același mod toate părțile diferite ale îmbrăcăminteii și mobilei din casele lor, lenjeria de proastă calitate de sub haine, încălțărilor care le acoperă picioarele, paturile pe care se odihnesc și toate părțile lor componente, plita de bucătărie pe care își pregătesc bucatele, cărbunii pe care îi folosesc pentru asta, scoși din măruntaiele pământului și aduși până la ei probabil printr-un drum lung pe mare și pe uscat, toate celelalte ustensile din bucătărie, tot ceea ce se găsește pe mese, cuțitele și furculițele, vasele de pământ sau cositorite, în care își împart bucatele, diferitele mâini angajate în folosirea pâinii și a berii, ferestrele din sticlă care permit trecerea căldurii și a luminii, dar țin la distanță vântul și ploaia,

cu toate cunoștințele și îndemnările necesare pentru pregătirea acestei invenții minunate și fericite, fără de care aceste părți nordice ale lumii cu greu ar fi permis o locuire confortabilă, împreună cu uneltele diferiților muncitori angajați în producerea acestor lucruri diferite aducătoare de confort; dacă examinăm, spun, toate aceste lucruri, și ne gândim la varietatea muncii depuse pentru fiecare dintre ele, ne vom da seama că fără ajutorul și cooperarea multor mii, cea mai obișnuită persoană dintr-o țară civilizată nu ar putea fi aprovizionată nici măcar cu ceea ce ne imaginăm în mod cât se poate de fals că este necesar pentru modul de viață simplu și ușor întâlnit de obicei. Într-adevăr, făcând comparația cu luxul extravagant al celor suspuși, acest mod de viață trebuie să pară, fără îndoială, foarte simplu și ușor; și totuși, s-ar putea să fie adevărat că modul de viață al unui prinț european nu-l depășește întotdeauna pe cel al unui țăran harnic și cumpătat, iar modul de viață al acestuia din urmă îl depășește pe al multor regi africani, stăpâni absoluți ai vieților și libertăților miilor de sclavi dezbrăcați.

